

УДОСКОНАЛЕННЯ ДИДАКТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В АСПЕКТІ РОЗВИТКУ ЗДАТНОСТІ ДО КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті актуалізовано питання розкриття та розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів фізичної культури. Висвітлюються результати досліджень, щодо необхідності удосконалення дидактичного забезпечення їх підготовки в аспекті розвитку здатності до креативно-інноваційної діяльності. Обґрунтовується доцільність використання сучасних технологій навчання, зокрема проблемного.

Ключові слова: креативно-інноваційна діяльність, здатність, майбутні учителі фізичної культури, дидактичне забезпечення, проблемне навчання.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується освітніми інноваціями, спрямованими на збереження досягнень минулого і, водночас, на модернізацію системи освіти відповідно до вимог часу, новітніх надбань науки, культури і соціальної практики. Важливим аспектом підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є забезпечення достатньо високого рівня його практичної готовності [1], формування інноваційної компетентності (сукупність всіх компетентностей, володіння якими дозволить педагогу здійснювати інноваційну діяльність, орієнтуватися в інноваційному процесі) [2, 4, 5], формування у нього здатності до креативно-інноваційної діяльності (КІД) (здатність проектувати, конструювати і перетворювати окремі складові педагогічної діяльності, доцільно розробляти, моделювати засоби педагогічного впливу та ефективно застосовувати їх в практиці) [4, 6].

Важливим на сьогодні у підготовці майбутніх учителів фізичної культури є формування у них адекватного відношення до ситуації невизначеності (умови середовища (соціуму)), до інновацій, вміння швидко реагувати на зміни і приймати необхідні рішення, тобто необхідно забезпечити здатність випускника продемонструвати належну якість оволодіння сукупністю інтегрованих умінь [1], активно і творчо використовувати надбані знання, вміння у своїй професійній діяльності.

Сьогодні потрібно побудувати таку модель навчально-виховного процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури, яка б дозволяла їм розкривати і розвивати свій творчий потенціал (від сучасного вчителя фізичної культури вимагаються не тільки знання і вміння, а й розвинені особистісні якості, які давали б йому змогу активно долучатися до творчої діяльності). Таким чином, це передбачає внесення суттєвих змін як у змістове забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури, так і у процесуальну складову їх підготовки, якій належить дидактичний арсенал педагогічних впливів (принципи, методи, засоби, методичні прийоми, форми організації занять та форми організації діяльності студентів) для формування у них здатності до креативно-інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідність формування творчої індивідуальності вчителя розглядалась в працях В. Андрєєва, М. Поташника, В. Сластьоніна, Н. Кузьміної, В. Как-Калика та інших. Закономірності і фактори становлення творчої особистості, процес творчості, сутність творчої діяльності обґрунтовані в наукових дослідженнях О. Леонтєва, С. Рубінштейна, С. Сисоєвої, Д. Богоявленської, Е. Торренса, Ш. Амонашвілі, А. Хуторського та інших.

Широке висвітлення в літературі знайшли питання розвитку: творчих здібностей (Г. Бабушкін, В. Філанковський, С. Бегідова); професійно-творчого мислення педагога (Л. Безкоровайна); професійно-педагогічного мислення (О. Ємець); здатності вчителя до інноваційної діяльності (І. Работін, О. Антоненко, Н. Денисенко); формування вчителя нового рівня професійної свідомості і мислення, його особистісної готовності до нових видів діяльності – дослідницької, інноваційно-креативної, креативно-інноваційної, проектної, прогностичної (О. Цедринський); становлення і розвиток творчої компетентності майбутнього вчителя (А. Тутолмін) та інше.

Однак в умовах сьогодення існує нагальна потреба перебудови підходу, спрямованості відомих засобів дидактичного забезпечення та впровадження нових розробок в систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури, яка б забезпечувала становлення і розвиток їх творчої фахової компетентності, розвиток здатності до пошукової, конструктивної, креативної та взагалі креативно-інноваційної діяльності.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності удосконалення дидактичного забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури в аспекті розвитку здатності до креативно-інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміни у суспільстві, що відбуваються дуже швидко, потребують від вчителя якостей, котрі б дозволили творчо і продуктивно підходити до будь яких змін. Сучасний вчитель фізичної культури, щоб адекватно на них реагувати має активізувати свій творчий потенціал, він має обґрунтовано і доцільно визначати педагогічні впливи, враховуючи різні перемінні (рівень підготовленості учнів, їх індивідуальні особливості, вік, задачі уроку та інше), що актуалізує проблему розвитку творчих здібностей вчителя та формування у нього здатності до КІД.

На думку М. Огієнко, прогностична модель майбутнього фахівця в галузі фізичної культури та спорту є – вчитель –творець, здатний до фантазії створення різноманітних версій вирішення освітньо-виховних, оздоровчих задач в межах наукового управління адаптивним функціонуванням організму людини. Підготовлений фахівець за допомогою організації необхідних функціональних систем власної поведінки здатний креативно впроваджувати в практику новітні педагогічні технології та розробляти нові лише на основі сформованого науково-педагогічного світогляду [7].

Поєднання креативності та інноваційності на основі здобутих ключових компетенцій, сформованих вмій та навичок, елементів професійної діяльності вчителя фізичної культури, на наш погляд, буде сприяти успішному, ефективному й майстерному прогресуванню професійної діяльності вчителя, на що ми вважаємо за необхідне спрямовувати свою увагу під час підготовки студентів, майбутніх вчителів фізичної культури.

Сучасна, інноваційна освіта характеризується переходом від репродуктивного до продуктивного, творчого мислення. Перехід до компетентнісної освіти вимагає сутнісних змін у всіх ланках освітньої системи, отже, і в ній самій як цілісності (зміни в цільовій, змістовій, процесуальній та результативній складових). В наших дослідженнях ми спрямуємо свою увагу на процесуальній складовій (як зазначає М. Лазарев, змістове наповнення навчальних модулів має бути творчим продуктом викладачів і кафедр), а саме на удосконаленні дидактичного забезпечення фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури (рис. 1).

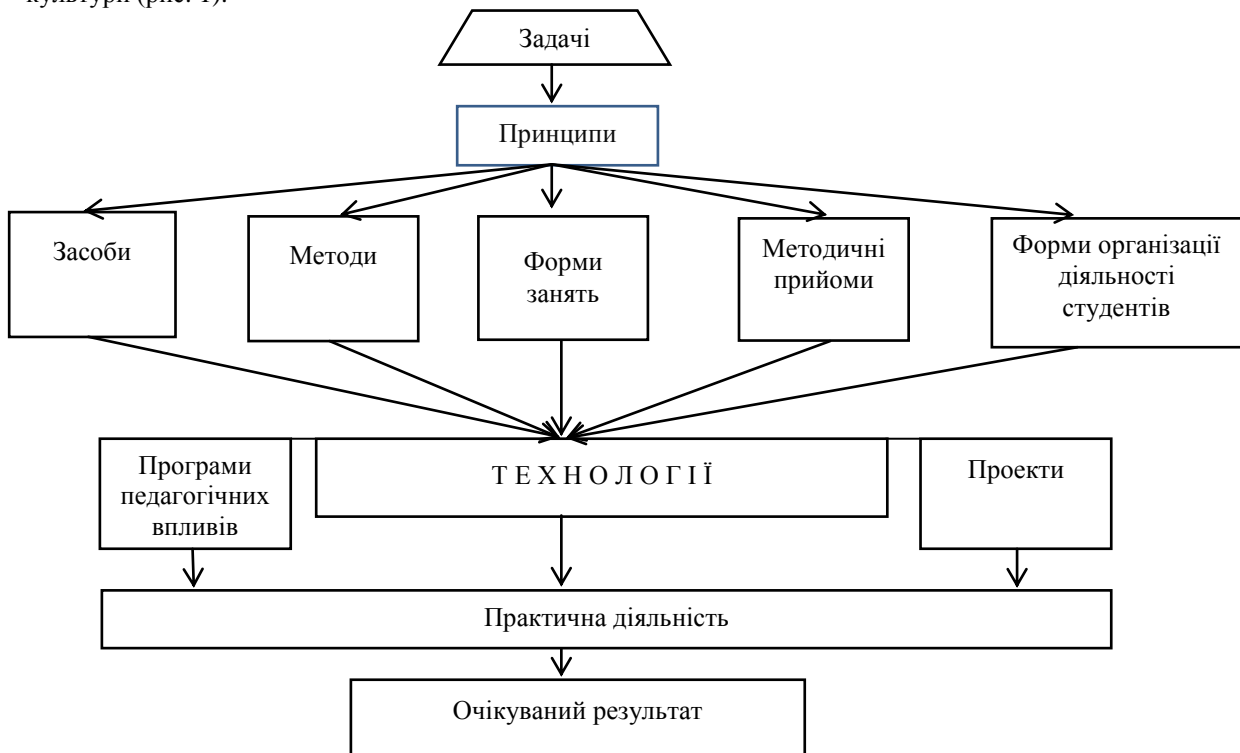

Рис. 1. Орієнтовна блок-схема формування системи дидактичного забезпечення фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури

Складові даної системи дидактичного забезпечення фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури не є сталими, зміна компонентів дозволяє використовувати в навчальному процесі проблемне, різнорівневе, розвиваюче, проектне, евристичне навчання та забезпечує різний рівень очікуваного результату. Вибір доцільних компонентів дидактичного арсеналу педагогічних впливів та їх

реалізація і застосування може змінюватись залежно від рівня підготовленості студентів, від педагогічної задачі, можливостей викладача, наявності певних засобів тощо.

Використання різноманітних технологій в навчально-виховному процесі підготовки майбутніх вчителів фізичної культури дозволяє активізувати пізнавальну діяльність студентів, реалізувати їм свій творчий потенціал за рахунок варіативності дидактичного арсеналу педагогічних впливів та забезпечити спрямованість майбутніх вчителів фізичної культури до КІД.

Як зазначає В. Кремінь, у сучасних умовах активізується така важлива функція навчального процесу, як уміння людиною використовувати отримані знання у своїй практичній діяльності. Для цього необхідно позбутися формального підходу в навчальному процесі, перетворити навчальну діяльність в органічне засвоєння знань у якості методології, фундаменту, основи діяльності людини в різних сферах життя, знань як органічної, сутнісної складової особистості, яка визначає поведінку останньої і її характер дій. Цього можна досягти при ґрунтовній перебудові самого викладання знань [5].

Традиційна схема навчання, коли студентам передавалися готові знання, виявляється мало ефективною. Не завжди закріплення теоретичних знань і їх використання у практичній діяльності здійснюються одночасно з їх отриманням. Як показує практика, в більшості випадків передача готових знань не завжди спонукає студента до готовності і здатності виявляти і аналізувати проблеми і самостійно визначати шляхи їх розв'язання. Мати багато інформації, тобто знати – недостатньо, важливо вміти оперувати інформацією. Тому потрібен зовсім інший підхід до організації навчання майбутніх вчителів фізичної культури, необхідні певні зміни в технології підготовки і методиці викладання фахових дисциплін.

В своїй педагогічній діяльності при організації навчально-виховного процесу викладання теорії і методики фізичного виховання (ТІМФВ) майбутнім учителям фізичної культури ми спираємося на творчо-продуктивний діяльнісний підхід у здобутті знань студентами, творчому використанні дидактичного арсеналу педагогічних впливів викладачем та співтворчості в навчальному процесі. Провідною ідеєю є формування здатності студентів до КІД (рис 2).

Рис 2. Блок-схема організації творчого підходу до викладання теорії і методики фізичного виховання

Для того, щоб майбутній вчитель фізичної культури був здатний до КІД, необхідно розвивати відповідні якості особистості, тобто ключові компетенції, і одним з варіантів може бути застосування в освітньому процесі проблемного навчання.

Проблемне навчання, яке спрямоване на розвиток самостійності студента, є однією з різновидів інноваційних методик в освіті і однією з провідних педагогічних технологій. Проблемне навчання організовується на основі проблемних питань, задач, завдань і ситуацій. Проблема задача – це завдання творчого характеру, що вимагає від студентів великої ініціативності у судженнях, пошуку не випробуваних раніше шляхів вирішення, це форма організації навчального матеріалу з наперед заданими умовами і невідомими даними. Пошук цих даних передбачає від студентів активну розумову діяльність, аналіз фактів, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків. Рішення такого завдання може бути у формі словесного міркування, пошукової практичної роботи.

Шлях пізнання, як зазначає С. Рубінштейн, це вирішення протиріч. На нашу думку використання проблемного навчання дозволить ефективно засвоювати знання засобами активізації мисленевої діяльності студентів та розвивати у них здатність до креативно-інноваційної діяльності.

Г. Атанов акцентує увагу на тому, щоб дійсно активізувати мисленеву діяльність студентів, мало поставити перед ними задачу, необхідно зробити так, щоб у них виробилось до неї своє, особисте відношення. Необхідно створити такі умови, щоб задача зачепила їх внутрішній світ, щоб виникла особиста зацікавленість в її рішенні. Тільки тоді появляється той емоційний фон, який і приводить до підвищення ефективності мисленевої діяльності [3].

В своїй практичній діяльності ми використовуємо проблемне навчання в двох варіантах: як імітація пошуку (педагог заздалегідь знає те, що має бути знайдено студентом і підводить його до правильної відповіді); коли освітній продукт не відомий не тільки студенту, а й педагогу (табл. 1).

Таблиця 1

**Приклад застосування проблемного навчання в процесі вивчення ТiМФВ
дітей дошкільного віку**

<i>1 варіант – імітація пошуку</i>		
<p>Питання 1 – Що є теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку як наукова і навчальна дисципліна?</p> <p>Завдання 1. Прочитайте наведені нижче визначення: ТiМФВ – це наукова і навчальна дисципліна..... (Т.Ю. Круцевич); ТiМФВ (О.М. Худолій); ТiМФВ..... (В.Г. Ареф'єв).</p> <p>Завдання 2. Запишіть в робочий зошит самостійно знайдене вами визначення ТiМФВ (Б.А. Ашмарін, Б. Шиян, Е.С. Вільчковський, Д.В. Хухлаєва, Т.І. Дмитренко, Н.Н. Кожухова та інші)</p> <p>Завдання 3. Проаналізуйте всі визначення, знайдіть те загальне, що їх об'єднує.</p> <p>Завдання 4. Дайте власне визначення поняттю теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку.</p>		
<i>2 варіант – освітній продукт не відомий не тільки студенту, а й педагогу</i>		
Чи можливо в умовах сучасного освітнього простору використовувати творче надбання педагогів минулого в процесі навчання фізичної культури дітей дошкільного віку?		
I етап		II етап
Проаналізувати праці видатних філософів, педагогів, лікарів (К.Д.Ушинський; П.Ф. Лесгафт....) та визначити їх вклад в розвиток теорії фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку. (індивідуальні завдання)	→	Визначити напрямки впровадження в педагогічну систему фізичного виховання дітей дошкільного віку ідей видатних філософів, педагогів, лікарів, враховуючи перспективи розвитку освіти в Україні сьогодні (захист власних освітніх продуктів)
III етап – захист колективного освітнього продукту		
Пріоритетні напрямки впровадження в педагогічну систему фізичного виховання дітей дошкільного віку творчої спадщини видатних філософів, педагогів, лікарів		

Під час проведення лекційних, семінарських занять з ТiМФВ ми намагаємось створити такі умови, щоб студенти не просто відтворювали отримані знання, а на основі активного творчого пошуку їх здобували. Це дозволяє студентам розвивати необхідні якості (самостійність мислення; допитливість; оригінальність; впевненість у собі; готовність використовувати нові ідеї та інновації для досягнення мети та інші), які в майбутньому забезпечать їх здатність до КiД.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

1. Визначено, що системоутворюючим фактором фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури має бути формування базових компетентностей сучасного спеціаліста на основі засвоєння знань, умінь, навичок та формування у них здатності до КІД. Це обумовлює необхідність перебудови підходу і спрямованості відомих засобів дидактичного забезпечення та впровадження нових розробок в систему їх підготовки.

2. Доцільно підібране, побудоване на творчій основі дидактичне забезпечення викладання фахових дисциплін у підготовці майбутніх учителів фізичної культури сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, самостійності, нестандартності мислення, креативності, критичності та взагалі розвитку здатності до КІД.

3. До шляхів та засобів удосконалення дидактичного забезпечення їх підготовки ми можемо віднести: адаптацію змісту навчальних дисциплін до сучасних вимог суспільства; активізацію самостійної, дослідницької діяльності студентів; використання творчих практичних робіт, проблемних завдань; професійну спрямованість знань та інше.

Використані джерела

1. Андрущенко В., Бондар В. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття // Вища освіта України. – 2009. – № 4. – С. 17-22.
2. Астрейко Е.С., Астрейко Н.С. Формирование у будущих учителей физики ключевых компетенции инновационно-педагогической деятельности // Модернизация профессионального образования в России и мире: новое качество роста : материалы международной молодежной конференции, 18–21 сентября 2012 года / отв. ред. А.А.Челтыбашев. – Мурманск : МГГУ, 2012. – Т. 1. – С. 94-97.
3. Атанов Г.А. Деятельностный подход в обучении. – Донецк, "ЕАИ-пресс", 2001. – 160 с.
4. Горбунов А.П. О новых задачах и приоритетах развития ПГЛУ на 2012/2013 учебный год в качестве формирующегося креативного инновационного университета – как университета, не только открывающего, но и преобразующего мир, Пятигорск 2012. – Режим доступа : www.pglu.ru/.../o-zadachah-2012-2013.pdf. 3
5. Кремінь В.Г. Інноваційна людина і сучасна освіта // Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ, 2011. – № 110 – С. 3-5.
6. Лисенко Л.Л. Перспективи формування у майбутніх вчителів фізичної культури здатності до креативно-інноваційної діяльності // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15 / За ред. Г. М. Арзютова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013, Том 1. – Випуск 7 (33). – С. 467-472.
7. Огієнко М.М. Формування науково-педагогічного світогляду особистості як основи професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури та спорту // Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ, 2011. – № 86 (том 2) – С. 398-403.

Lysenko L.L.

IMPROVING DIDACTIC SUPPORT OF TRAINING FOR FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL TRAINING IN THE ASPECT OF READINESS FOR CREATIVE AND INNOVATIVE ACTIVITIES

Article updated on the issue of disclosure and the development of the creative potential of the future teachers of physical training. Highlights the results of research on the need to improve the support of their didactic training in the aspect of readiness for creative and innovative activities. Is based the appropriateness of use modern teaching technologies, in particular the problem-based.

Key words: *creativity innovation activity, readiness, future teachers of physical training, didactic support, problem-based teaching.*

Стаття надійшла до редакції 17.09.2013 р.